

פשיעה ועבריינות במחוז הצפון – חומר רקע לדיון

מסמך זה נכתב לקראת דיון שיתקיים בוועדה לביטחון הפנים בראשות חברת הכנסת מירב בן ארי, שעניינו: אתגרים מיוחדים של משטרת ישראל ומג"ב במחוז הצפון – ישיבה מיוחדת במסגרת יום הגליל. בראשית המסמך יובאו כמה נתונים כלליים על פשיעה במחוז הצפון של המשטרה ולאחר מכן יוצגו מידע ונתונים זמינים על כמה סוגים ספציפיים של פשיעה ועבריינות שנפוצים יחסית במחוז זה, ובעיקר על עבירות ירי, פשיעה חקלאית, סחיטת דמי חסות (פרוטקשן) והצתות.¹

להלן עיקר הנתונים במסמך:

- בשטחי מחוז הצפון של המשטרה חיים כ-14% מתושבי ישראל, יותר ממחציתם ערבים.
- בשנת 2021, כ-12% מהתיקים במשטרה נפתחו במחוז הצפון. כלומר, שיעור התיקים שנפתחו במחוז צפון של המשטרה קטן במעט משיעור האוכלוסייה המתגוררת בשטחיו. גם בחינת הפניות למוקד 100 של המשטרה בשנה זו מעלה כי שיעור הפניות של תושבי הצפון למוקד – 9% מכלל הפניות – היה קטן יחסית לשיעורם באוכלוסייה; השיעור של תושבי מחוז צפון בין מגישי התלונות המקוונות היה קטן עוד יותר – 4.5%.
- **שיעור התיקים הגלויים** (תיקים שבהם נרשם חשוד או נילון) במחוז זה היה גדול יחסית למחוזות אחרים – 66%. ייתכן כי הדבר קשור לתמהיל העבירות שאירעו במחוז, ובפרט לשיעור קטן יחסית של עבירות רכוש, המאופיינות בשיעורי פיענוח קטנים.
- לצד הצגת התמונה הכללית על הפשיעה במחוז הצפון, במסמך מובאים נתונים מפורטים יותר על כמה עבירות, המבוססים על מסמכים קודמים שפרסם מרכז המחקר והמידע של הכנסת:
- **עבירות ירי** – במחוז צפון של המשטרה יש מספר גדול של עבירות ירי; מספרן של עבירות אלו הוכפל בין שנת 2017 ל-2020. יותר ממחצית הנפגעים מעבירות ירי בישראל שהגיעו לקבל טיפול בבתי חולים טופלו בבתי חולים בצפון הארץ.
- **פשיעה חקלאית** – בשנים 2016–2019, כ-37% מתיקי הפשיעה החקלאית נפתחו במחוז הצפון של המשטרה, שבו יש יחסית הרבה שטחים חקלאיים.

¹ עיקר הנתונים הכלליים על פשיעה ועבריינות מובאים מתוך השנתון הסטטיסטי של משטרת ישראל. עיקר המידע והנתונים על עבירות ספציפיות נדלו ממסמכים שנכתבו במרכז המחקר והמידע של הכנסת בשנתיים האחרונות.

- **סחיטת דמי חסות** – בידי המשטרה נתונים חלקיים בעניין זה. בהיעדר סעיף חוק מוגדר של סחיטת דמי חסות, הנתונים הופקו בצורה ידנית. לפי נתונים אלה, 39% מ-105 התיקים שבהם תועדה סחיטת דמי חסות היו במחוז הצפון.
- **הצתות** – בשנים 2010–2021, כרבע מההצתות בישראל היו במחוז הצפון של המשטרה; בכ-0.5% מהן נקבע רקע לאומני (44 הצתות על רקע לאומני מתוך כ-8,000 ההצתות שהיו במחוז הצפון בשנים אלו).

1. נתוני רקע כלליים על תיקי משטרה, בדגש על מחוז הצפון

באוקטובר 2021 חיו בישראל כמעט 9.5 מיליון תושבים; קרוב ל-1,289,000 מהם (14%) חיו בשטח השייך למחוז הצפון של המשטרה.² אין בידינו נתון מדויק על התפלגות תושבי מחוז הצפון של המשטרה לפי קבוצות אוכלוסייה (יהודים וערבים), אך לפי מידע שפרסמה המשטרה בשנת 2018, קצת יותר ממחצית תושבי המחוז הם ערבים: כ-41% מוסלמים, כ-7% דרוזים, כ-7% נוצרים וכ-0.5% צ'רקסים.³

להלן כמה נתונים כלליים על תיקים שהמשטרה פתחה ועל הטיפול בהם, עם הבחנה בין מחוז הצפון של המשטרה לשאר המחוזות. יודגש כי תמהיל העבירות עשוי להיות שונה בין המחוזות וכי הנתונים על פתיחת התיקים מושפעים הן מפעילות יזומה של המשטרה לאיתור פשיעה והן ממידת הדיווח של תושבים למשטרה (באמצעות פנייה למוקד 100 או הגשת תלונה במשטרה).

כמעט כל הנתונים שיוצגו רלוונטים לתקופה טרם קבלת החלטת הממשלה 549: תוכנית לטיפול בתופעות הפשיעה והאלימות בחברה הערבית 2022–2026 (אוקטובר 2021) – תוכנית חומש ששמה לה למטרה להיאבק בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית (שהיא כאמור חלק נכבד מאוכלוסיית הצפון), ובתוך כך להתמודד עם ארגוני פשיעה ועם עבירות נשק. התוכנית נועדה גם להגביר את האמון של החברה הערבית במערכת אכיפת החוק ולהעצים בה את הכוחות המוקיעים את האלימות.⁴

אלו הנתונים מהשנתון הסטטיסטי של משטרת ישראל על שנת 2020:⁵

- **חלקו של מחוז הצפון של המשטרה בכלל תיקי המשטרה – כ-12% מתיקי המשטרה נפתחו במחוז הצפון** (35,282 תיקים במחוז הצפון מתוך 285,987 תיקים בכל הארץ).⁶

² נתונים על גודל האוכלוסייה במחוזות המשטרה הועברו על ידי נגה ספרא, לשכת השר לביטחון הפנים, דוא"ל, 4 באוקטובר 2021. נציין כי מחוזות המשטרה אינם בהכרח חופפים למחוזות המוגדרים בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס), ולכן במסמך זה לא יוצגו נתוני למ"ס.

³ משטרת ישראל, [אודות מחוז צפון](#), תאריך עדכון: 21 ביוני 2018.

⁴ במסגרת החלטת הממשלה הוקצו לתוכנית 2.4 מיליארד ש"ח בפריסה לחמש שנים. החלטת ממשלה מס' 549, [תוכנית לטיפול בתופעות הפשיעה והאלימות בחברה הערבית 2022-2026](#), 24 באוקטובר 2021.

⁵ משטרת ישראל, אגף התכנון והארגון, מחלקת אסטרטגיה, חוליית הפקת מידע, [השנתון הסטטיסטי לשנת 2020](#), מאי 2021. במועד המסמך הוכן טרם פרסום השנתון הסטטיסטי המסכם את נתוני שנת 2021.

⁶ שם, לוח 1.3.

כ-12% מהתיקים במחוז הצפון נפתחו בגין אלימות פיזית; כעשירית מהם נפתחו בגין עבירות רכוש. שם, לוחות 1.30 ו-1.39.

- **תיקים גלויים – בשנת 2020 שיעור התיקים הגלויים (כלומר תיקים שבהם נרשם חשוד או נילון) במחוז הצפון היה גדול יחסית – כ-66%** (23,328 תיקים גלויים מתוך 35,282 תיקים במחוז). לצורך ההשוואה, במחוז תל אביב השיעור המקביל היה 50%; במחוז הדרום ובמחוז המרכז – 58%; במחוז חוף ובמחוז ירושלים – 61%.⁷ ייתכן שההבדלים בשיעור התיקים הגלויים קשורים להבדלים בתמהיל העבירות בכל מחוז. לדוגמה, במחוז הצפון יש שיעור קטן יחסית של עבירות רכוש (29% מכלל התיקים שנפתחו במחוז זה, לעומת 38% מכלל התיקים שנפתחו בישראל בשנת 2020), שמאופיינים בשיעור פיענוח קטן יחסית.
- **פניות של אזרחים למוקד הטלפוני 100 – בשנת 2021, 9% מהפניות למוקד 100 הגיעו ממחוז הצפון – פחות מחלקם של תושבי הצפון באוכלוסיית ישראל (14%, כאמור).⁸ גם בשנים קודמות שיעור הפניות שהגיעו ממחוז זה היה קטן בהשוואה לחלקה של אוכלוסיית המחוז מכלל האוכלוסייה.**
- **תלונות מקוונות – החל מאפריל 2020 אפשר להגיש למשטרה תלונה מקוונת. במבט ארצי, אפיק זה היה בשימוש נרחב יחסית בעת סגרי הקורונה, ובסך הכול הוגשו בשנת 2020 כ-40,000 תלונות מקוונות. רק 4.5% מהן הוגשו במחוז הצפון.⁹ איננו יודעים אם השימוש המועט של תושבי הצפון באפיק זה נובע מחוסר מודעות לאפשרות או מקשיים הקשורים לתהליך הגשת התלונה, כגון זמינות נמוכה של מחשבים ביתיים, אוריינות טכנולוגית נמוכה או העובדה שהאפשרות להגיש תלונה מקוונת בשפה הערבית נוספה רק בשלב מאוחר יותר בשנת 2020.¹⁰**
- **פעילות יזומה של המשטרה – בשנת 2020 שיעור עבירות החשיפה¹¹ היה גדול יחסית במחוז הצפון: שיעור תיקי החשיפה מכלל התיקים שנפתחו במחוז הצפון היה כ-27%, וברוב המחוזות האחרים הוא היה קטן יותר: במחוז ירושלים – 23%; במחוזות תל אביב, דרום וחוף – כ-19%; במחוז מרכז – כ-16%.¹²**

⁷ בשני מחוזות היה שיעור גדול יותר של תיקים גלויים: במחוז יהודה ושומרון (67%) ובמחוז הלא-גיאוגרפי משמר הגבול (71%). במחוזות אלו מספר התיקים היה קטן יחסית. משטרת ישראל, אגף התכנון והארגון, מחלקת אסטרטגיה, חוליית הפקת מידע, [השנתון הסטטיסטי לשנת 2020](#), מאי 2021, לוח 1.10.

⁸ בשנת 2021 נרשמו 735,671 פניות ממחוז הצפון למוקד 100, מתוך 7,876,914 פניות בכל המדינה. רפ"ק עו"ד חנא קוביטי, קצין מדור תלונות ציבור ארצי, עוזר הממונה על חופש המידע, [תשובה על בקשת חופש מידע למשטרת ישראל מס' 1397/21: קבלת נתונים אודות שיחות למוקד 100 בשנת 2021](#), 20 בדצמבר 2021. נתונים אלו אינם מלאים מכיוון שהם הופקו במהלך חודש דצמבר.

⁹ משטרת ישראל, אגף התכנון והארגון, מחלקת אסטרטגיה, חוליית הפקת מידע, [השנתון הסטטיסטי לשנת 2020](#), מאי 2021.

¹⁰ משטרת ישראל, [הנגשת שירותי משטרת ישראל לאזרח: הגשת תלונה באמצעות הרשת](#), עודכן ב-17 בספטמבר 2020.

¹¹ עבירות חשיפה הן עבירות שמתגלות בפעילות יזומה של המשטרה. בין עבירות החשיפה: סמים, אמצעי לחימה, סחיטה, שהייה בלתי-חוקית. משטרת ישראל, אגף התכנון והארגון, מחלקת אסטרטגיה, חוליית הפקת מידע, [השנתון הסטטיסטי לשנת 2020](#), מאי 2021.

¹² בשני מחוזות היה שיעור גדול יותר של תיקי חשיפה: במחוז יהודה ושומרון (כ-31%) ובמחוז הלא-גיאוגרפי משמר הגבול (43%). במחוזות אלו מספר התיקים היה קטן יחסית. שם, לוח 1.50.

2. נתונים על עבירות ספציפיות במחוז הצפון

בפרק זה יוצגו נתונים על כמה סוגי עבירות או התמודדויות בתחום ביטחון הפנים, בדגש על מחוז הצפון. הפרק מבוסס על נתונים זמינים שפורסמו במסמכים קודמים של מרכז המחקר והמידע של הכנסת. בין היתר יובאו נתונים על עבירות ירי ועל ההיפגעות מהן, על פשיעה חקלאית, סחיטת דמי חסות והצתות. עבירות אלו נפוצות יחסית במחוז צפון. יודגש כי אין מדובר בתמונה ממצה של כלל העבריינות במחוז צפון, ולא מן הנמנע כי יש עבירות נוספות שרווחות במיוחד במחוז זה. כמו נתוני הפרק הקודם, גם נתונים אלו משקפים את התקופה שלפני הפעלת תוכנית החומש לטיפול בתופעות הפשיעה והאלימות בחברה הערבית.

היות שכאמור חלק ניכר מאוכלוסיית המחוז הצפוני של המשטרה היא אוכלוסייה ערבית, ברוב המקרים נציג לצד הנתונים גם מידע תמציתי על ההתמודדות עם עבירות אלו במסגרת החלטת ממשלה 549 שהוזכרה לעיל, הממוקדת בחברה הערבית. **יודגש כי בהחלטת הממשלה נקבעה שורה ארוכה של משימות ברמה הארצית, וככלל לא נקבעו משימות או הוקצו משאבים יחודיים למחוזות ספציפיים.** עם זאת, ההחלטה קבעה שיש להקים צוותי עבודה שיפעלו בכל מחוז ומחוז, באחריות פרקליטות המדינה ובאחריות הרשות הלאומית לביטחון קהילתי.¹³ במסגרת הזמנים שבה נכתב המסמך לא עלה בידינו לאתר מידע על פעילות צוותי העבודה האלו במחוז הצפון (או במחוזות האחרים).

2.1 חשיפה לעבירות ירי והיפגעות מהן¹⁴

מוקד 100 הוא מוקד טלפוני שאליו מגיעות שיחות חירום ביוזמת אזרחים.¹⁵ להלן יוצגו בתרשים 1 נתונים שהתקבלו מהמשרד לביטחון הפנים על 34,951 דיווחים של אזרחים (יהודים וערבים יחד) למוקד 100 על **עבירות ירי** בשנים 2017–2020; דיווחים אלו כוללים בין היתר ירי בחתונות, ירי בשטח פתוח וירי בשטח בנוי. בשנים 2017–2020 מספר הפניות עקב עבירות ירי בכל הארץ גדל בהדרגה מ-7,231 פניות ל-10,169 (גידול של 40%). זהו פילוח הנתונים לפי מחוזות:

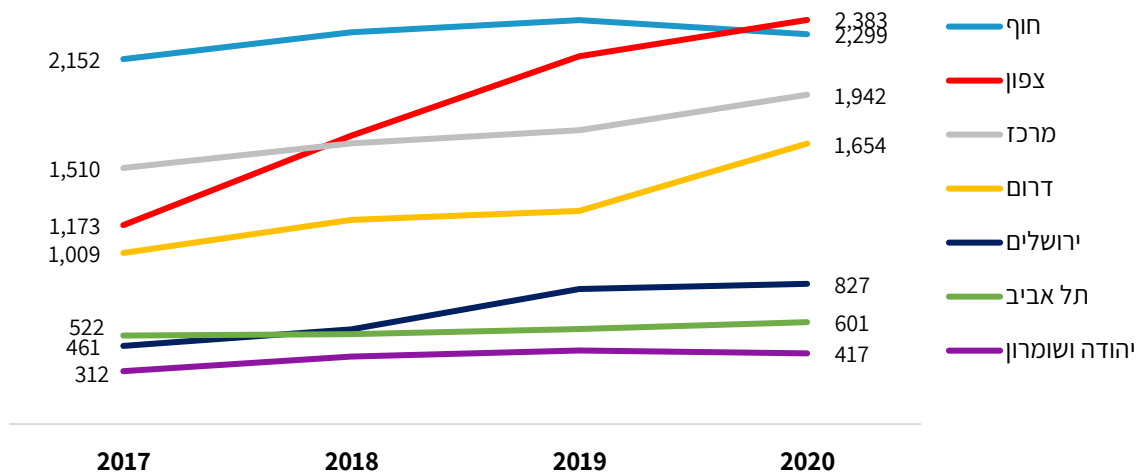
¹³ החלטת ממשלה מס' 549, **תוכנית לטיפול בתופעות הפשיעה והאלימות בחברה הערבית 2022-2026**, 24 באוקטובר 2021.

באחריות פרקליטות המדינה – הקמת צוותי עבודה משולבים בכל אחד מששת מחוזות הפרקליטות. בצוותים אלו הפרקליטות אמורה ליעץ למשטרה ולהנחות אותה בדבר אפיקי חקירה אופטימליים; האחריות על צוותים אלו נמצאת בידי פרקליטי המחוז. באחריות פרקליט המדינה לתת לפרקליטי המחוזות הנחיות בעניין מדיניות אחידה, סדורה ומשותפת.

באחריות הרשות הלאומית לביטחון קהילתי – מנהלי המחוזות של הרשות יובילו וירכזו פורום מחוזי שיעקוב, יבקר ויסיר חסמים בהתאם לצורכי היישובים. הפורום יכלול נציגים מחוזיים מטעם משטרת ישראל, הפרקליטות, משרד הפנים, משרד החינוך, משרד הרווחה וגורמים נוספים בהתאם לצורך.

¹⁴ נורית יכימוביץ-כהן, **עבירות נשק – נתונים והתמודדות הרשויות**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 באוגוסט 2021.

¹⁵ פניות אלו אינן כוללות את כל הטיפול המשטרתי בעבירות הנשק, שכן יש ארועים שהטיפול בהם מתחיל בתלונה של אזרח לתחנת משטרה ופתיחת תיק חקירה, ויש גם חקירות שהמשטרה פותחת באופן יזום.

תרשים 1: פניות למוקד 100 בגין עבירות ירי בפילוח לפי מחוז, 2017–2020¹⁶

לפי הנתונים בתרשים, בין שנת 2017 לשנת 2020 **הגידול החד ביותר במספר הפניות למוקד 100 היה במחוז הצפון, שם הוכפל מספר הפניות מ-1,173 ל-2,383**.¹⁷ כל היישובים שבהם נרשמו יותר מ-100 פניות למוקד בשנה הם יישובים ערביים, למעט נוף הגליל שהיא עיר מעורבת.¹⁸

נתונים על נפגעים מירי

להלן יוצגו נתונים על נפגעים מירי – פצועים שהגיעו לבתי החולים (כולל אלו שמתו מפצעייהם בבתי החולים). נתונים אלו משקפים חלק מתוצאות הירי הבלתי-חוקי, והם אינם תלויים בבחירתם של האזרחים לדווח למוקדי החירום ואף לא בפעילות יזומה של המשטרה לאיתור העבירות.¹⁹ הנתונים הופקו במכון גרטנר – המכון לחקר אפידמיולוגיה ומדיניות בריאות, והם כוללים 1,405 נפגעים מעבירות ירי בשנים 2017–2020 בפילוח לפי המחוזות של בתי החולים שבהם הנפגעים אושפזו או מתו.²⁰ אין בידינו מידע על מידת החפיפה בין המחוזות

¹⁶ העבירות הכלולות בנתונים אלו הן ירי בחתונות, ירי בשטח פתוח וירי בשטח בנוי. נתונים אלו כוללים רק את המחוזות הגיאוגרפיים של המשטרה ואינם כוללים 509 פניות למוקד שסיווגם לפי מחוזות במערכת המיחשוב של המשטרה נקבע כלשכת ראש את"ן או מג"ב. נורית יכימוביץ-כהן, **עבירות נשק – נתונים והתמודדות הרשויות**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 באוגוסט 2021.

¹⁷ גידול ניכר נרשם גם במחוז **ירושלים** (מ-461 פניות ל-827 פניות – גידול של 79%) ובמחוז **הדרום** (מ-1,009 פניות ל-1,654 פניות – גידול של 64%, שעיקרו ב-2020). גידול במספר הפניות נרשם גם ב**יהודה ושומרון** (מ-312 פניות ל-417 פניות – גידול של 34%) ובמחוז **המרכז** (מ-1,510 פניות ל-1,942 פניות – גידול של 29%). במחוז **תל אביב** ובמחוז **חוף** נרשם גידול מתון יותר, של 15% ו-7% בהתאמה (ובמחוז חוף אף נרשמה ירידה מסוימת במספר הפניות בין 2019 ל-2020).

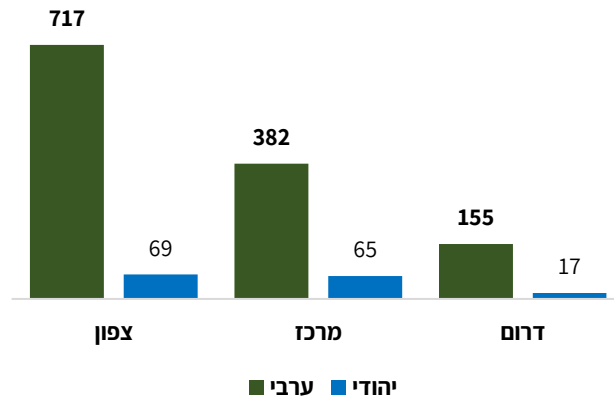
¹⁸ אלה היישובים הבולטים במספר הפניות למוקד 100, שבהם נרשמו יותר מ-100 פניות (בסדר יורד): נצרת – 633 פניות בארבע השנים שבין 2017–2020; טמרה – 365 פניות בתקופה זו; טובא-זנגריה – 270; כפר כנא – 216; טורעאן – 181; שפרעם – 180; אכסאל – 154; זרזיר – 153; עילוט – 147; שבלי – 146; יסיע – 144; מג'ד אל-כרום – 141; דיר אל-אסד – 138; עראבה – 126; כאבול – 121; סח'נין – 114; מע'אר – 108; ריינה – 108; כעביה טבאש חג'אג'רה – 102; נוף הגליל – 101. שם.

¹⁹ נתונים אלו אינם כוללים 611 גופות של קורבנות ירי שהובאו למכון לרפואה משפטית (81% מהם ערבים). אין בידינו נתונים זמינים שמאפשרים להציג התפלגות לפי מחוזות.

²⁰ מחוז הצפון כולל את בתי החולים רמב"ם, הלל יפה, המרכז הרפואי לגליל (נהריה), העמק, זיו, פוריה ובית החולים הסקוטי בנצרת. מחוז המרכז כולל את בתי החולים איכילוב, בילינסון, שיבא, אסף הרופא, וולפסון, קפלן, הדסה, שערי צדק, לניאדו ומאיר (כפר סבא). מחוז הדרום כולל את בתי החולים סורוקה, יוספטל, ברזילי, ומשנת 2020 – אסותא באשדוד. עדי גבעון, מכון גרטנר – המכון לחקר אפידמיולוגיה ומדיניות בריאות, דוא"ל, 8 באפריל 2021.

לפי חלוקה זו (המסתמכת על מיקומם של בתי החולים) לבין מחוזות המשטרה שהוצגו בתרשים 1 – שבו הוצגו קריאות של אזרחים למוקד 100 של המשטרה – אך נראה כי יש עומס גדול של נפגעי עבירות ירי בשבעת בתי החולים שבאזור הצפון: רמב"ם, הלל יפה, המרכז הרפואי לגליל (נהריה), העמק, זיו, פוריה ובית החולים הסקוטי בנצרת.

תרשים 2: נפגעי אלימות באמצעות נשק, לפי מגזר הנפגעים ולפי מחוז המרכז הרפואי, 2017–2020²¹

לפי הנתונים בתרשים, בארבע השנים האחרונות יותר ממחצית מהנפגעים מעבירות נשק (שאושפזו בבתי החולים) היו במחוז הצפון (786 מ-1,405 נפגעים, כ-56%), כשליש מהנפגעים היו במרכז (447 נפגעים) וכ-12% באיזור הדרום (172 נפגעים). בשלושת האזורים רובם הגדול של הנפגעים היו ערבים.²²

לעניין העבירות הקשורות בנשק, נזכיר כי אחת ממטרותיה של החלטת הממשלה מס' 549 שהוזכרה לעיל הייתה להקטין משמעותית את מספר כלי הנשק המוחזקים באופן בלתי חוקי בידי אזרחים בחברה הערבית.²³ על כך נעיר כי במסמך קודם של מרכז המחקר והמידע של הכנסת עלה שלמשרד לביטחון הפנים אין אומדן של מספר כלי הנשק האלו,²⁴ ומכאן עולה שאלה בדבר האפשרות לעקוב אחר הצלחת הפעילות להשגת מטרה זו.

בין היתר נקבע בהחלטת הממשלה שיש לפעול להפחתת מספר כלי הנשק הלא-חוקיים בכמה דרכים (כאמור, ברמה הארצית):²⁵

- שינויי חקיקה להחמרת הענישה על עבירות נשק;
- בחינת אסדרה של יבוא זיקוקים ואכיפה של ירי זיקוקים (באחריות משרד הכלכלה והמשרד לביטחון הפנים);

²¹ נתוני נובמבר ודצמבר 2020 אינם מלאים. ד"ר מורן בודס, מנהל בפועל של המרכז הלאומי לחקר טראומה ורפואה דחופה, מכון גרטנר – המכון לחקר אפידמיולוגיה ומדיניות בריאות, דוא"ל, 31 בדצמבר 2020.

²² במחוז הצפון ובמחוז הדרום כ-91% מהנפגעים היו ערבים, ובמחוז המרכז – כ-85% שם.

²³ החלטת ממשלה מס' 549, תוכנית לטיפול בתופעות הפשיעה והאלימות בחברה הערבית 2022–2026, 24 באוקטובר 2021.

²⁴ נורית יכימוביץ-כהן, עבירות נשק – נתונים והתמודדות הרשויות, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 באוגוסט 2021.

²⁵ החלטת ממשלה מס' 549, תוכנית לטיפול בתופעות הפשיעה והאלימות בחברה הערבית 2022–2026, 24 באוקטובר 2021.

- שיפור אסדרת היבוא, המכירה וההחזקה של רובי איירסופט – דמויי כלי נשק שאמורים לשמש למטרות ספורט אך ניתנים להסבה לכלי נשק פעילים – באמצעות העברת האחריות ממשרד הכלכלה למשרד לביטחון הפנים;
- יישום התוכנית הרב-שנתית של צה"ל לאבטחת מחנות מפני גנבת אמצעי לחימה.

2.2 פשיעה חקלאית²⁶

חלק ניכר מהחקלאות בישראל מרוכז בצפון הארץ. להלן נציג מידע ונתונים שפורסמו במסמכים קודמים של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, בדגש על מחוז הצפון של המשטרה.

לפי הגדרת משטרת ישראל, פשיעה חקלאית היא גנבה או היזק לבעלי חיים המפיקים תוצרת כלכלית או לתוצרת כלכלית המופקת מהאדמה, ובכלל זה לכלי עבודה או אמצעים להפקת תוצרת זו. מאז שנת 2017 ההתמודדות עם הפשיעה החקלאית נמצאת בידי משמר הגבול (מג"ב).

לפי נתונים שפורסמו במסמך קודם של מרכז המחקר והמידע של הכנסת (משנת 2021), בשנים 2016–2019 נפתחו 3,818 תיקים בגין פשיעה חקלאית. להלן פילוח הנתונים האלו לפי מחוזות המשטרה:²⁷

תרשים 3: תיקי פשיעה חקלאית, לפי מחוזות משטרה, 2016–2019²⁸

מחוז	2016	2017	2018	2019	כל השנים
צפון	396	376	338	302	1412
דרום	278	249	211	191	929
חוף	168	192	160	106	626
מרכז	119	118	125	82	444
יהודה ושומרון (שי)	75	69	74	51	269
ירושלים	8	7	7	3	25
תל אביב	8	7	3	4	22
בלי שיוך למחוז	15	29	23	16	83
לא ידוע	2	2	3	1	8
סך הכול	1,069	1,049	944	756	3,818

לפי הנתונים בתרשים, בשנים 2016–2019 1,412 מתיקי הפשיעה החקלאית (37%) נפתחו במחוז הצפון של המשטרה (שבו המרחבים כינרת, גליל ועמקים). שיעור גדול זה של תיקים במחוז הצפון תואם את העובדה שחלק ניכר מהחקלאות בישראל הוא באיזור הצפון, כאמור. בתקופה זו מספר התיקים קטן בהדרגה – מ-396 תיקים בשנת 2016 ל-302 בשנת 2019.²⁹ יודגש כי דיווחים אלו משקפים רק את הפשיעה החקלאית המדווחת, ויש לבחון נתונים אלו על רקע תלונות של גורמים כגון משרד החקלאות ונציגי מרכז השלטון האזורי בישראל על

²⁶ רמי שוורץ, [נתונים על פשיעה חקלאית בישראל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 21 ביוני 2021.

²⁷ שם.

²⁸ שם.

²⁹ 24% מתיקים הפשיעה החקלאית נפתחו במחוז הדרום של המשטרה. שם.

תת-דיווח נרחב על עבירות אלו. נראה כי יש מחלוקת בין גורמים אלו לנציגי מג"ב, הטוענים כי אין אינדיקציה לתופעה של תת-דיווח. טענות על תת-דיווח עלו גם במסמכים קודמים של מרכז המחקר והמידע של הכנסת; במהלך השנים נטען כי חקלאים אינם מגישים תלונות למשטרה בגלל ייאוש ותחושה של אוזלת יד של מערכת האכיפה. טענות אלו נתמכו על ידי סקרים שהפיץ ארגון השומר החדש, שמהם עלה שעשרות אחוזים מהחקלאים שהיו קורבן לפשיעה חקלאית לא דיווחו על כך למשטרה. הנימוקים הרווחים לאי-דיווח היו "היעדר אמון", "היעדר טיפול" "אוזלת היד של המשטרה" ו"בזבוז זמן". נוסף על כך, במקרים רבים אין לחקלאים מענה ביטוחי לנזק הנגרם בגלל פשיעה מסוג זה – דבר שעשוי להפחית את המוטיבציה שלהם להגיש תלונה במשטרה.³⁰ בהקשר זה נציין כי בדיון שהתקיים בדצמבר 2021 בוועדה לביטחון הפנים מסרה אפרת אלטהולץ, ראש אגף אסטרטגיה במשרד לביטחון הפנים, כי אמור להיערך סקר בשיתוף הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה במטרה לאמוד את היקף הפשיעה הבלתי-מדווחת.³¹

עוד נמסר בדיון זה מידע על כיווני פעולה שבכוונת משטרת ישראל לקדם במסגרת המאבק בפשיעה החקלאית, כאמור **ברמה הארצית**:

- אכיפה מינהלית באמצעות קנסות;³²
- הגדלת מספר מתנדבי מג"ב;³³
- הגדלת כוחות המילואים של מג"ב.³⁴

עוד עלה בדיון הוועדה עניין שלמות הגדר על קו התפר, הקשור לכניסת גורמי פשיעה לישראל, להוצאת רכוש גנוב ולשהייה בלתי חוקית.³⁵

³⁰ רמי שוורץ, [נתונים על פשיעה חקלאית בישראל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 21 ביוני 2021.

נורית יכימוביץ-כהן, [פשיעה חקלאית בישראל – נתונים ופעולות למיגור](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 15 ביוני 2016.

אורי טל, [הפשיעה החקלאית בישראל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 14 במאי 2007.

³¹ ועדת ביטחון הפנים, דיון בנושא: [הצגת התכנית של משרד החקלאות והמשרד לביטחון פנים למלחמה בפשיעה החקלאית](#), פרוטוקול מס' 40, 21 בדצמבר 2021.

³² דברי אפרת אלטהולץ, ראש אגף אסטרטגיה במשרד לביטחון הפנים, בדיון ועדת ביטחון הפנים בנושא: [הצגת התכנית של משרד החקלאות והמשרד לביטחון פנים למלחמה בפשיעה החקלאית](#), פרוטוקול מס' 40, 21 בדצמבר 2021.

³³ דברי ניצב אמיר כהן, מפקד מג"ב בוועדת ביטחון הפנים, בדיון בנושא: [הצגת התוכנית של משרד החקלאות והמשרד לביטחון פנים למלחמה בפשיעה החקלאית](#), פרוטוקול מס' 40, 21 בדצמבר 2021.

³⁴ שם.

³⁵ שם.

2.3 סחיטת דמי חסות (פרוטקשן)³⁶

להלן יוצגו מידע ונתונים על סחיטת דמי חסות. נראה כי תופעה זו נפוצה במיוחד במחוז הצפון, לכל הפחות לפי מעט הנתונים שהמשטרה העבירה לידינו, שהוכנו באמצעות ספירה ידנית (ראו בהמשך הפרק).

סחיטת דמי חסות היא שיטה לסחיטת כסף מקורבנות (לעיתים קרובות בעלי עסקים) על ידי עברייניים או ארגוני פשיעה.³⁷ **אין בחוק סעיף עבירה מיוחד האוסר סחיטת דמי חסות**, ולכן כיום מעמידים לדין את העבריינים באמצעות סעיפי עבירה קרובים בחוק העונשין: **סחיטה בכוח** – סעיף 427 לחוק העונשין; **סחיטה באיומים** – סעיף 428 לחוק העונשין; **נטילת נכסים לשם סחיטה** – סעיף 430 לחוק העונשין.

מהותה של סחיטת דמי חסות אינה פשוטה להגדרה, שכן היא מבוססת על מעין "הסדר" בין בעל העסק לבין הארגון הסוחט אותו: הנסחט משלם לארגון או לנציגיו, ובתמורה לכך הארגון מגן עליו מפשיעה (כולל פשיעה שנגרמת על ידי הסוחט עצמו). במקרים שבעל העסק אינו משתף פעולה ומסרב לשלם את דמי החסות, הסוחט פוגע בו. לעיתים הקורבן משלם לסוחט את דמי החסות גם אם לא נפגע ממנו בפועל, אלא רק בגלל הפחד מפניו. לפי משטרת ישראל, מדובר בעבירה חוזרת ונשנית הנעשית על פני פרק זמן ממושך, וכמה ממאפייניה הם "התמחות גיאוגרפית", חלוקת תפקידים בתוך ארגון הפשיעה, ענישת סרבני תשלום ויצירת הרתעה כלפי קורבנות אחרים או פוטנציאליים.³⁸ לעיתים סחיטת דמי חסות היא רק חלק מפעילות רחבה יותר של ארגוני פשיעה העוסקים גם בהלבנת הון, הלוואות בשוק האפור, גביית חובות, פעילות פלילית בתחום הסמים וסחר באמצעי לחימה.³⁹ בתשובתה למרכז המחקר והמידע של הכנסת הצביעה המשטרה על כמה מאפיינים נוספים ההופכים את ההגדרה של סחיטת דמי חסות למורכבת ואף מקשים על האשמת העבריינים:⁴⁰ לסחיטת דמי חסות יש קורבנות מסוגים שונים – **בתי עסק, מוסדות ציבור, אישי ציבור ואנשים פרטיים**. בין היתר נפגעים בעלי מקצועות חופשיים, בני נוער, בעלי אתרי בנייה וקבלנים, חקלאים, עובדים זרים, מהמרים וחבים בשוק האפור. נוסף על כך, על פי רוב הקורבנות במקרים אלה חוששים לדווח למשטרה, מה שגורם לתת-דיווח.

לצורך כתיבת מסמך בנושא סחיטת דמי חסות פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת למשרד לביטחון הפנים בבקשה לקבל נתונים על אירועי סחיטת דמי חסות בשנים 2018–2021. לפי תשובת המשרד, **היות שאין סעיף**

³⁶ נורית יכימוביץ-כהן, [סחיטת דמי חסות](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 24 בנובמבר 2021.

³⁷ לפי [חוק מאבק בארגוני פשיעה, תשס"ג-2003](#), ארגון פשיעה הוא חבר בני אדם, מואגד או בלתי-מואגד, שפועל בתבנית מאורגנת, שיטתית ומתמשכת לעבירת עבירות מסוג פשע שמפורטות בחוק. הגדרת הארגון מתקיימת גם אם החברים בו אינם יודעים את זהות החברים האחרים בארגון וגם אם הרכב החברים בו משתנה. הגדרת ארגון פשיעה מתקיימת גם אם העבירות נעשות מחוץ לשטחי ישראל (אפילו אם הן אינן עבירות לפי חוקי המקום שבו הן נעברות) וגם אם הארגון פועל גם פעילות חוקית או פועל למען מטרות חוקיות.

³⁸ רפ"ק ליאור שלו, קצין פיקוח ובקרה, מדור סיוע חקירתי, משטרת ישראל, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 11 ביולי 2021, הועברה בדוא"ל על ידי גל יונה, לשכת השר לביטחון הפנים, 20 ביולי 2021.

³⁹ משטרת ישראל, מחלקת אסטרטגיה, אגף התכנון והארגון, [העיקר במחקר 2019: אסופת מאמרים בנושאי משטרה, אמצעי לחימה ונשק בלתי חוקי במגזר הערבי](#).

⁴⁰ שם; רפ"ק ליאור שלו, קצין פיקוח ובקרה, מדור סיוע חקירתי, משטרת ישראל, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 11 ביולי 2021, הועברה בדוא"ל על ידי גל יונה, לשכת השר לביטחון הפנים, 20 ביולי 2021; תשובות על שאלות הבהרה, 1 בנובמבר 2021, הועברו בדוא"ל על ידי נגה ספרא, יועצת השר לביטחון הפנים, 8 בנובמבר 2021.

עבירה מיוחדת לעבירה זו, אין אפשרות להפיק נתונים בפילוחים שונים באמצעות מערכת המחשוב. עם זאת, המשרד העביר נתונים של אגף חקירות ומודיעין של משטרת ישראל על תיקי סחיטת דמי חסות שנפתחו בשנת 2021 (עד חודש אוקטובר, כולל), אשר הופקו באופן ידני (לאחר בחינה פרטנית של כלל תיקי הסחיטה שנפתחו בשנת 2021 עד סוף חודש אוקטובר),⁴¹ בפילוח לפי מחוז.

טבלה 1: תיקי סחיטת דמי חסות שנפתחו בין ינואר לאוקטובר 2021, לפי מחוז או יחידת משטרה⁴²

מספר התיקים ושיעורם מכלל התיקים	מחוז משטרה ⁴³
41 (39%)	צפון
19 (18%)	חוף
16 (15%)	דרום
12 (11%)	תל אביב
4 (4%)	ירושלים
3 (3%)	מרכז
10 (10%)	להב 433 כולל יאחב"ל ⁴⁴
105 (100%)	סך הכול

לפי הנתונים בטבלה, בשנת 2021 (עד סוף אוקטובר) נפתחו במשטרת ישראל 105 תיקי סחיטת דמי חסות – 39% מהם במחוז צפון, 18% במחוז חוף ו-15% במחוז דרום. עוד עולה מנתוני המשטרה כי בכל אחד מהחודשים נפתחו בין ארבעה ל-16 תיקים כאלו בכלל המחוזות או היחידות. יודגש כי לנוכח תת-הדיווח על סחיטת דמי חסות, נתונים אלו אינם מעידים בהכרח על מספר העבירות בפועל, אלא על מספר התיקים שנפתחו בתקופה זו ונמצאו בבדיקה הידנית שערכה המשטרה.

⁴¹ הבחינה הידנית נעשתה באמצעות קריאת תוכן התיק וקביעה בהתאם להחלטת אגף חקירות ומודיעין של המשטרה אם התוכן משקף סחיטת דמי חסות.

⁴² רפ"ק ליאור שלו, קצין פיקוח ובקרה, מדור סיוע חקירתי, משטרת ישראל. תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב מתאריך 11 ביולי 2021, הועברה בדוא"ל על ידי גל יונה, לשכת השר לביטחון הפנים, 20 ביולי 2021. תשובות על שאלות הבהרה, הועברו בדוא"ל על ידי נגה ספרא, יועצת השר לביטחון הפנים, 8 בנובמבר 2021.

⁴³ במחוז יהודה ושומרון לא נרשמו אירועי סחיטת דמי חסות. שם.

⁴⁴ להב 433 היא יחידת משטרה שממונה על המאבק בפשיעה החמורה ברמה הארצית והבין-לאומית ובשחיתות הציבורית. אחת היחידות של להב 433 היא יאחב"ל – היחידה הארצית לחקירת פשיעה חמורה ובין-לאומית.

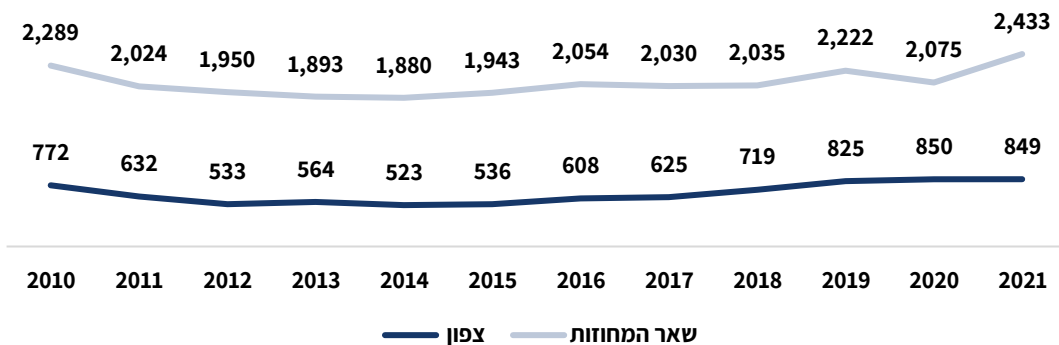
2.4 הצתות⁴⁵

במסמך קודם של מרכז המחקר והמידע של הכנסת הוצגו הנתונים האלו על אירועי הצתה בשנים 2010–2021: בתקופה זו נרשמו במשטרה 32,864 אירועי הצתה בכל הארץ, וכרבע מהם (8,036 הצתות) במחוז הצפון:

טבלה 2: אירועי הצתה, לפי מחוז, 2010–2021⁴⁶

מספר אירועי הצתה	מחוז
8,036	צפון
7,157	חוף
5,720	דרום
4,876	מרכז
3,286	תל אביב
2,859	ירושלים
930	יהודה ושומרון
32,864	סך הכול

להלן יוצגו נתונים אלו בפילוח לפי שנים, בעבור מחוז הצפון לצד שאר מחוזות המשטרה.

תרשים 4: אירועי הצתה במחוז הצפון לצד שאר המחוזות בישראל⁴⁷

לפי נתונים אלו, בין השנים 2010–2012, מספר אירועי ההצתה במחוז הצפון פחת מ-772 ל-533. מספר האירועים נותר דומה במשך כמה שנים, ובין שנת 2016 ל-2019 הוא גדל בהדרגה, עד שבשנים 2020–2021 היו במחוז הצפון כ-850 הצתות בשנה (44% מכלל ההצתות בישראל בשנת 2020, ו-26% מכלל ההצתות בשנת 2021).⁴⁸

⁴⁵ רמי שוורץ, נתונים על אירועי הצתה בישראל, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בפברואר 2022.

⁴⁶ שם.

⁴⁷ הנתונים הופקו על ידי אסף שחור, מדור מחקר וסטטיסטיקה במשטרת ישראל, והועברו על ידי נגה ספרא מלשכת השר לביטחון הפנים. הנתונים הופקו ב-10 בינואר 2022.

⁴⁸ עיקר הגידול במספר ההצתות בשנתיים האחרונות היה במחוזות מרכז, חוף, תל אביב וירושלים. שם.

עוד הוצגו במסמך נתונים על תיקים שבהם נקבע כי ההצתה הייתה על רקע לאומני: מתוך כ-8,000 הצתות במחוז הצפון ב-12 שנים, ב-44 מקרים נקבע רקע לאומני (כ-0.5%). לצורך השוואה נציין כי מכלל התיקים שנפתחו בכל הארץ, שיעור התיקים שבהם נקבע רקע לאומני היה 1.8% (597 תיקים שבהם נרשם רקע לאומני, מתוך 32,864 הצתות). בין 44 התיקים שבהם נקבע רקע לאומני במחוז הצפון, 13 תיקים נפתחו בשנת 2021, והשאר נפתחו בשנים אחרות (עד תשעה תיקים בשנה). יודגש כי המשטרה קובעת רקע לאומני רק אם יש לכך עדות ברורה, למשל אם החשוד מודה בכך בעת חקירתו.⁴⁹ עוד נציין כי נתונים אלו אינם כוללים שרפות שפרצו בגלל בלוני תבערה או עפיפוני תבערה, וגם לא הצתות שטופלו על ידי שב"כ או צה"ל.⁵⁰

---

⁴⁹ רמי שוורץ, [נתונים על אירועי הצתה בישראל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בפברואר 2022.

⁵⁰ שם.